

Esiopetuksen opetussuunnitelma

Kuusamon kaupunki

Kasvatus- ja sivistyslautakunta 1.8.2019 (§ 32)

Sisällys

1 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.....	2
1.1 Esiopetuksen järjestäminen	2
1.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua	2
1.3 Esiopetuksen arvoperusta	3
1.4 Esiopetuksen oppimiskäsitys	3
1.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.....	4
2 Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri.....	5
2.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	5
2.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa.....	6
2.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.....	7
3 Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet	9
3.1 Monipuoliset työtavat	9
3.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.....	10
3.3 Esiopetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimisen alueet	11
3.3.1 Ilmaisun monet muodot	13
3.3.2 Kielten rikas maailma	16
3.3.3 Minä ja meidän yhteisömme.....	18
3.3.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni	20
3.3.5 Kasvan, liikun ja kehityn	23
3.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä.....	27
4 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki.....	27
4.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	27
4.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana	29
4.3 Yleinen tuki	29
4.4 Tehostettu tuki	30
4.5 Erityinen tuki.....	30
4.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot	32
5 Oppilashuolto.....	32
5.1 Oppilashuollon tavoitteet ja toteuttaminen kolmella tasolla	32
5.2 Yksikkökohtaiset oppilashuoltosuunnitelmat	33
5.3 Muita esiopetuksen oppilashuollon paikallisia käytänteitä	34
Esiopetuksen asiakirjoja ja lomakkeita	35
ESIOPS-työryhmän jäsenet	35
Päivitys: kevät 2019	35

1 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

1.1 Esiopetuksen järjestäminen

Kuusamossa esiopetus järjestetään suomenkielisenä koulujen yhteydessä joko erillisissä esiopetusryhmissä tai yhdysluokkaopetuksena yhdessä alkuopetuksen kanssa. Lapset ohjataan pääsääntöisesti oman oppilasalueensa mukaiseen esiopetusyksikköön (oppilasalueista saa tarkempia tietoja sivistystoimistosta).

Taajaman alueella on kolme esiopetuspäiväkotiä (Kirkkokedolla, Nilonkankaalla ja Tolpanniemessä), joiden johtajana toimii varhaiskasvatuksen aluejohtaja. Sivukylien kouluilla tarjottava esiopetus suunnitellaan vuosittain ilmoittautumisen perusteella. Sivukylien kouluilla (tällä hetkellä Mäkelässä, Rukalla, Käylässä, Törmässä ja Määttälässä) toimii joko erillinen esiopetusryhmä tai esi- ja alkuopetuksen muodostama yhdysluokka. Näiden johtajina toimivat alueiden rehtorit tai koulunjohtajat. Mikäli jollakin koululla ei järjestetä lainkaan esiopetusta, ohjataan lapset muihin yksiköihin kokonaistilanteen ja varhaiskasvatuksen tarpeen mukaan.

Esiopetus on velvoittavaa: lapsen on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna osallistuttava vuoden kestävään esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Huoltajat ilmoittavat lapsensa esiopetukseen alkuvuoden aikana: ilmoittautumisesta tiedotetaan tammi–helmikuussa paikallisessa sanomalehdessä ja huoltajille lähetetään erillinen tiedote postitse. Esiopetus on maksutonta ja se kestää pääsääntöisesti yhden vuoden. Sitä tarjotaan vähintään 700 tuntia vuodessa. Lukuvuoden aikataulut noudattelevat pitkälti perusopetuksen lukuvuoden aikatauluja muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta.

Opetustyöstä esiopetuksessa vastaavat esiopetuksen opettajat. Ryhmän koosta ja lasten tuen tarpeista riippuen ryhmissä voi työskennellä myös lastenhoitajia, avustajia tai päiväkotiapulaisia. Esiopetusryhmien ryhmäkoko määräytyy lakien ja asetusten mukaisesti.

Lapsella on oikeus saada esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta huoltajien työn ja opiskelun tai muun erityistarpeen perusteella. Taajaman esiopetuspäiväkodeissa tarjotaankin esiopetuksen lisäksi varhaiskasvatusta. Sivukylien kouluilla puolestaan tarjotaan aamu- ja/tai iltapäivähoitoa yhteistyössä koululaisten ap/ip-toiminnan kanssa. Mikäli päivähoito/varhaiskasvatus ei toteudu sivukylän koululla ja lapsella on varhaiskasvatuksen tarve, sijoitetaan lapsi taajaman esiopetuspäiväkotiin. Vuoropäivähoito järjestetään Maaseläntien tai Rukan päiväkodissa.

Kuusamon kaupungin esiopetussuunnitelma kattaa koko kaupungin. Yksiköillä ei ole omia yksikkökohtaisia suunnitelmia. Esiopetussuunnitelman lisäksi esiopetuspäiväkodeilla ja kouluilla on lukuvoositiedotteet, joissa kuvataan tarkemmin kyseistä yksikköä ja sen toimintaa. Nämä tiedotteet, esiopetuksen vuosikello (käytössä esiopetuspäiväkodeissa) sekä mahdolliset ryhmäkohtaiset oppimissuunnitelmat muodostavat esiopetusryhmän lukuvuosisuunnitelman.

1.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Tavoitteena on, että jokaisen lapsen oppimisen polku etenee ja jatkuu joustavasti lapsen tarpeiden pohjalta. Esiopetuksen velvoittavuudesta johtuen lähtökohtana on, että lapsi osallistuu esiopetukseen säännöllisesti.

Kuusamossa jokaiselle esiopetuksen lapselle laaditaan oppimissuunnitelma. Nivelvaiheissa (varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta alkuopetukseen) tehdään yhteistyötä sekä varhaiskasvatuksen että koulujen suuntaan. Huomiota kiinnitetään erityisesti tiedonsiirtoon.

1.3 Esiopetuksen arvoperusta

Kuusamossa esiopetuksella on yhteinen arvoperusta muun varhaiskasvatuksen kanssa. Arvot on kirjattu lapsen näkökulmasta (kuvio 1).

Kuvio 1. Esiopetuksen arvot Kuusamossa

1.4 Esiopetuksen oppimiskäsitys

Esiopetuksen oppimiskäsitys on yhteinen muun varhaiskasvatuksen kanssa. Oppimiskäsityksemme mukaan lapsen maailmankuva rakentuu hänen aikaisempiin kokemuksiinsa, käsityksiinsä ja tietoihinsa. Lapsella on aktiivinen rooli uuden tiedon rakentajana, mikä tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten lasten, esiopetusyhteisön aikuisten ja ympäristön kanssa. Leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen sekä taiteen eri alueisiin liittyvä itseilmaisuus ovat lapsen maailmassa ominaisia tapoja ajatella ja toimia. Luottamuksellisessa ja positiivisessa ilmapiirissä toimiessaan lapsi kokee oppimisen iloa.

Oppimisessa painottuu sosiaalisuus, vuorovaikutuksellisuus ja yhteistoiminnallisuus. Yhteistoiminnallinen oppiminen on työtapa, jossa pienryhmissä toimimalla pyritään yhteiseen päämäärään. Työtapa kehittää lasten yhteistyötaitoja, sosiaalisia taitoja sekä vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitoja.

Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta on tärkeää huomioida lapsen sen hetkinen ja tuleva herkkyyskausi. Herkkyyskausien aikana lapsi osoittaa mielenkiintoa uusia asioita kohtaan ja oppiminen on luontevaa ja mielekästä. Sensitiivinen (eli lapsen tunnemaailmaa ymmärtämään pyrkivä) kasvattaja havaitsee lapsen herkkyyskaudet, kannustaa lasta kehityksen ja ikätason mukaiseen toimintaan sekä tukee lapsen itsetuntoa. Kokemuksellinen, toiminnallinen ja tutkiva oppiminen sekä mahdollisuus tarkastella asioita leikin kautta ovat esiopetuksessa keskeisiä toimintatapoja.

1.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Sillä tarkoitetaan myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän vahvistuen vähitellen. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työnteko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittämisessä on tärkeä huomioida, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan. Laaja-alainen osaaminen Kuusamon esiopetuksessa on kuvattu ohessa (kuvio 2).

Ajattelun ja oppimisen taitojen kehittyminen	<ul style="list-style-type: none"> • Ilo, leikki ja mielikuvitus • Elämykset ja kokemukset • Ihmettely ja kysely • Lapsen rohkaisu ja auttaminen
Kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> • Lähiympäristöön ja kulttuuriin tutustuminen • Vuorovaikutus- ja ilmaisutaidot • Arvostaminen • Ystävällisyys • Hyvät tavat
Itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen vahvistaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Hyvinvointi ja turvallinen arki • Ryhmän "pelisäännöt" • Itsenäisyys ja omatoimisuus • Liikunta
Monilukutaidon kehittämisen tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> • Erilaisiin lukutaitoihin tutustuminen: peruslukutaito, numeerinen lukutaito sekä kuva- ja medialukutaito • Erilaisiin teksteihin tutustuminen: kirjoitetut, puhutut, audiovisuaaliset tai digitaaliset tekstit • Tekstien tuottaminen, käyttäminen ja tutkiminen • Lapsen osallisuus ja aikuisen malli
Tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen edistäminen	<ul style="list-style-type: none"> • Välineisiin, palveluihin ja peleihin tutustuminen • Kokeileminen ja tuottaminen • Vuorovaikutustaitojen ja oppimisen tukeminen
Osallistumisen ja vaikuttamisen taitojen tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> • Lapsen kuulluksi tuleminen ja osallisuus • Lapsen vaikuttamismahdollisuudet • Auttaminen ja avunpyytäminen

Kuvio 2. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja sisällöt

Laaja-alaisen osaamisen toteutumista arvioidaan ja kehitetään esiopetushenkilöstön kehityskeskusteluissa, työpaikkakokouksissa, palaverissa ja koko toimintakauden arvioinnin yhteydessä. Myös huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta (esim. palautekyselyt, esiopetuskeskustelut, lasten havainnointi ja arkikeskustelut) hyödynnetään laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa ja kehittämässä.

2 Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

2.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetuksen säädökset, arvot, oppimiskäsitys ja tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet ja käytännöt, henkilöstön ammattitaito sekä käytettävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaaman esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia.

Toimintakulttuuria kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista sekä henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja sisällöt Kuusamon esiopetuksessa on kuvattu ohessa (kuvio 3).

Kuvio 3. Toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja sisällöt

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään samoin kuin laaja-alaisen osaamisen toteutumista (ks. kappale tämän sivun yläosassa).

2.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristö käsittää fyysisen lähiympäristön, psyykkisen ilmapiirin sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen. Kasvattajien vastuu ja velvollisuus on edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista kaikissa ympäristöissä ja tilanteissa, joissa lapsen kanssa toimitaan esiopetuspäivän aikana.

Esiopetushenkilöstön tehtävänä on suunnitella ja luoda oppimisympäristö, jossa lapsen on mahdollista ennakoita tilanteita, tapahtumia ja aikuisten odotuksia. Pysyvät, toistuvat ja ennakoitavat asiat lisäävät lapsen turvallisuuden ja hallinnan tunnetta.

Hyvän oppimisympäristön tunnusmerkkejä ovat muuntuvuus sekä oppimisympäristön jatkuva havainnointi ja arviointi. Lasten osallisuus ympäristön suunnittelussa, lapselle ominaisten toimintatapojen toteutuminen, pienryhmätoiminnan mahdollistuminen, esteettömyys sekä esteettisyys ja viihtyisyys ovat elementtejä hyvälle kasvu- ja oppimisympäristölle. Henkilöstön tärkeä tehtävä on suunnittelun ja oman toimintansa avulla vähentää kiirettä, rauhattomuutta ja melua. Lapsen ajatusten, kokemusten ja taitojen syntyminen vaatii aikaa ja rauhaa. Kiireetön ja rauhallinen ilmapiiri edistää koko yhteisön hyvinvointia. Ympäristön turvallisuus on kaiken perusta. Ympäristöllä voidaan vaikuttaa kannustavasti lapsen omatoimisuuteen.

HYVÄ FYYSINEN YMPÄRISTÖ

- * Lapselle ominaiset tavat toimia toteutuvat.
- * Lapsen mielenkiinto, uteliaisuus ja innostus kokeilemiseen ja oppimiseen herää.
- * Leikki ja muu toiminta voidaan eriyttää pienempiin ryhmiin. Lapsella on tilaa leikkiin ja rauhoittumiseen.
- * Lasten leikin kehitysvaiheet on otettu huomioon leikkiympäristössä.
 - * Lapsen osallisuus sekä suunnitteluun että arviointiin mahdollistuu.
- * Sisä- ja ulkotilojen välineistö on rikas, monipuolinen ja lasta leikkimään ja tutkimiseen houkutteleva ja innostava.
- * Välineistö on lasten käytössä.
- * Hyödynnetään lähiympäristöä, luontoa ja vuodenaikojen vaihtelua.

HYVÄ PSYKKINEN YMPÄRISTÖ

- * Lapsille puhutaan myönteiseen äänensävyyn ja otetaan katsekontakti.
 - * Kuunnellaan ja tunnistetaan lapsen huolenaiheita ja vastataan niihin lämpimästi.
 - * Lasten erilaisuus tunnistetaan, otetaan huomioon ja hyväksytään.
 - * Lapsille osoitetaan lämpöä ja kiintymystä.
 - * Lapset saavat lohtua ja pääsevät syliin sitä tarvitessaan.
- * Lasten mielipiteitä, kysymyksiä ja toiminta-aloitteita kuunnellaan ja niihin vastataan.
 - * Lasten itsetuntoa tuetaan kehumalla, rohkaisemalla ja tarjoamalla onnistumisen mahdollisuuksia.
 - * Kasvattajat arvostavat arjen kaikkia tilanteita lasten oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeinä tilanteina ja toimivat niissä lasten oppimista ja hyvinvointia edistäen.

HYVÄ SOSIAALINEN YMPÄRISTÖ

- * Kasvattajien keskinäinen vuorovaikutus on hyväksyvää, positiivista ja toimii mallina lapsille.
- * Kasvattajat edistävät hyvän ilmapiirin syntymistä ja luovat lapsille mahdollisuuden kokea yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta.
- * Kasvattajat vaalivat lasten ystävyysuhteiden rakentamista ja jatkuvuutta.
- * Lasten keskinäisiä sosiaalisia suhteita tuetaan.
- * Henkilöstön ja vanhempien vuorovaikutus on arvostavaa ja avointa ja vanhemmat nähdään tärkeänä osana sosiaalista yhteisöä.
- * Erilaisia mielipiteitä kuunnellaan ja kunnioitetaan ja niistä keskustellaan rakentavasti.

Varhaiskasvatusympäristön arviointi (lähde: Ediva)

Oppimisympäristöä arvioidaan jatkuvasti esiopetusvuoden aikana. Lasten havainnointi antaa tärkeää tietoa oppimisympäristön toimivuudesta. Erilaisilla kokeiluilla ja ympäristön muokkauksilla saadaan viriteltyä motivaatiota ja oppimisen iloa. Oppimisympäristöä arvioidaan lisäksi esiopetushenkilöstön kehityskeskusteluissa, työpaikkakokouksissa, palaverissa sekä koko toimintakauden arvioinnin yhteydessä. Myös huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta hyödynnetään oppimisympäristön arvioinnissa ja kehittämisessä.

2.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteena on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kehitystä ja oppimista tukevan jatkumon. Esiopetuksen tavoitteena on omalta osaltaan mahdollistaa hyvä ja turvallinen lapsuus yhteistyössä perheen sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Yhteistyön tavoitteita ovat lapsen kasvatuksen yhdenmukaisuus, jatkuvuus sekä lapsen kasvun riskitekijöiden varhainen tunnistaminen ja tukeminen. Esiopetuksessa yhteistyötä tehdään monella tasolla ja eri tahojen kanssa. Yhteistyötahoja on kuvattu seuraavassa kuviossa (kuvio 4).

Kuvio 4. Esiopetuksen yhteistyötahoja

Henkilöstö arvioi eri tahojen kanssa käytävää yhteistyötä säännöllisesti. Arviointia sekä huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta hyödynnetään yhteistyön kehittämisessä.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys esiopetuksessa ja se edellyttää henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyö on luottamuksen rakentamista yhdessä huoltajien, lapsen ja kasvatushenkilöstön kesken. Tämä edellyttää huoltajien ja henkilöstön keskinäistä ymmärrystä, tukemista ja avointa vuoropuhelua. Yhteistyön lähtökohtana on lapsi ja hänen kokemuksensa maailmasta. Huoltajat opastavat henkilöstöä oman lapsensa lapsuuden polulle: heillä on ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu ja he ovat lapsensa asiantuntijoita.

Yhteistyössä on tärkeää, että huoltajat ja henkilöstö sitoutuvat toimimaan yhdessä, tasavertaisina sekä toisiaan kunnioittaen. Perheiden ja lasten aito kuuleminen, mielipiteiden arvostaminen ja huomioiminen tukevat vuorovaikutuksen onnistumista. Yhteistyö rakentuu pienistä palasista tukeaksi kokonaisuudeksi.

Yhteistyö vaatii jatkuvaa arjen työtä; se on prosessi, asenne ja olemisen tila. Kuusamolaisessa esiopetuksessa toteutetaan yhteistyötä ja huoltajien osallisuutta muun muassa seuraavin arkityön menetelmin:

- Huoltajat ilmoittavat lapsensa esiopetukseen sähköisen järjestelmän Wilman kautta.
- Ennen esiopetuksen alkamista (edellisenä keväänä) järjestetään tutustumispäivä.
- Jokaisesta lapsesta laaditaan oppimissuunnitelma yhteistyössä huoltajien kanssa. Samalla sovitaan yhteistyökäytännöistä perheen yksilöllisten toiveiden ja tarpeiden mukaisesti.
- Huoltajia tiedotetaan lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta sekä esiopetustoiminnasta mm. keskustelujen, tiedotteiden tai Wilman välityksellä.
- Yksikkökohtaisesti järjestetään vanhempainiltoja ja muita yhteisiä tapahtumia (kuten perheiltoja tai juhlia).

Eskarín perheilto hiihtomaassa

- Lapset puheeksi -menetelmä: Esiopetuksessa Lapset puheeksi -keskusteluja tai neuvonpitoja käydään tarvittaessa. Menetelmän pyrkimyksenä on tukea lapsen ja perheen hyvinvointia, suotuisaa kehitystä sekä ehkäistä mahdollisia häiriöitä. Koko ikäluokkaa koskevat Lapset puheeksi -keskustelut käydään seuraavan kerran ensimmäisellä luokalla (edellinen kerta 2-vuotiaana). Yhdysluokissa luokanopettaja voi aikaistaa lasten LP-keskustelut esiopetusvuodelle, sillä lapset jatkavat pääsääntöisesti saman opettajan opetuksessa ensimmäisellä luokalla.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtymävaiheet kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämäntilanteita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiään.

Esiopetuksen tutustumispäivä järjestetään keväällä ennen esiopetuksen alkua. Huoltajat toimittavat tutustumispäivänä mahdollisen varhaiskasvatuksen tiedonsiirtolomakkeen esiopetusyksikköön. Myöhemmin keväällä tai kesän aikana esiopetukseen siirtyy myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Nämä toimivat pohjana tulevalle esiopetuksen oppimissuunnitelmalle. Tarvittaessa keväällä tai kesällä järjestetään tiedonsiirtopalavereita. Lukuvuoden aikana Kuusamon esiopetukseen siirtyville lapsille (esim. muuton takia) järjestetään oma tutustuminen.

Lapset sijoitetaan pääsääntöisesti oman oppilasalueensa mukaiseen esiopetusyksikköön. Toimintatapa sujuvoittaa tulevaa kouluun siirtymistä. Esiopetusvuoden keväällä esiopetuksen opettajat

toimittavat huoltajien kanssa yhteistyössä laaditut oppimissuunnitelmien liitteet (oppimissuunnitelman liite 2: arviointi ja tiedonsiirto) tulevan koulun erityisopettajalle, joka puolestaan toimittaa ne eteenpäin tulevalle luokanopettajalle. Mahdolliset pedagogiset asiakirjat siirtyvät kouluun Wilman välityksellä. On myös mahdollista, että erityisopettajat vierailevat keväällä esiopetusryhmissä tai että esiopetuksen opettaja ja erityisopettaja käyvät tulevista koululaisista siirtokeskusteluja. Tarvittaessa pidetään myös varhaiskasvatuksen erityisopettajan järjestämiä tiedonsiirtopalaverieita.

Yhdysluokissa nivelvaiheen muutos lapsille on hyvin pieni verrattuna erillisiin esiopetusryhmiin, sillä opettaja ja ympäristö säilyvät pääsääntöisesti samoina.

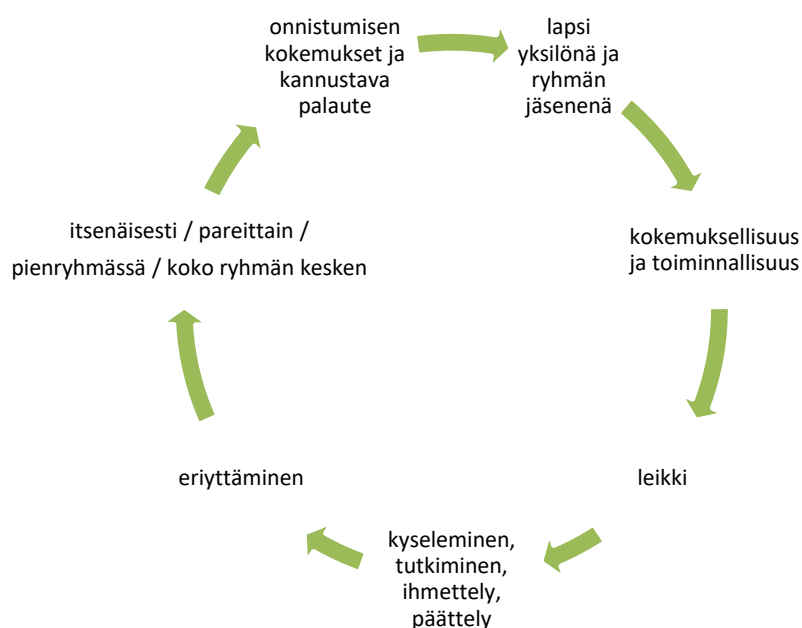
Joidenkin lasten kohdalla on tarpeen, että lapsi kertaasiopetuksen tai koulun aloitus järjestetään muutoin yksilöllisesti. Näissä tilanteissa yhteistyö suunnitellaan lapsikohtaisesti.

3 Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

3.1 Monipuoliset työtavat

Esiopetuksessa ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa toimintaa. Työtapojen valinnassa korostuu kokemuksellisuus ja toiminnallisuus. Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettajan kohde.

Työtavat valitaan ja niitä käytetään tarkoituksenmukaisesti huomioiden lapset yksilöinä ja ryhmänä. Lapset otetaan toiminnan suunnitteluun ja työtapojen valintaan mukaan. Esiopetusyksiköistä tulee löytyä riittävästi leikkiin ja oppimiseen soveltuvia materiaaleja ja välineitä. Myös eriyttäminen mahdollistuu luontevasti valitsemalla sopivat työtavat. Työskentelyn tavoitteena on tukea lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä – toisin sanoen, on tärkeää luoda onnistumisen kokemuksia ja antaa kannustavaa palautetta. Työtapoja valitessa huomioidaan seuraavia seikkoja (kuviokuva 5):

Kuvio 5. Työtavan valinnassa huomioitavaa

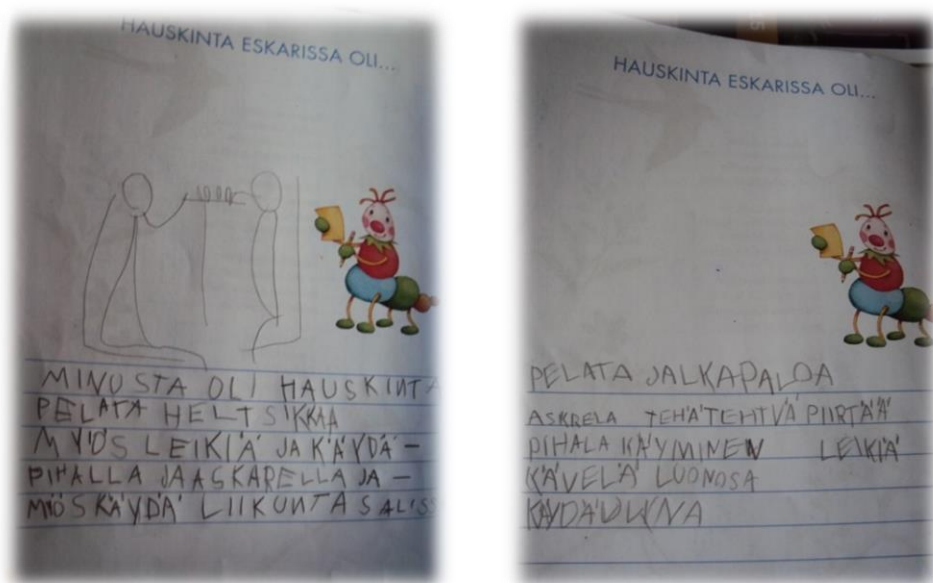
Työtapoja arvioidaan jatkuvasti osana esiopetustoimintaa: arvioinnin pohjana toimii lasten havainnointi. Työtapoja arvioidaan myös esiopetushenkilöstön kehityskeskusteluissa, työpaikkakokouksissa, palavereissa ja koko toimintakauden arvioinnin yhteydessä. Lisäksi huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta hyödynnetään työtapojen arvioinnissa ja kehittämisessä.

3.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on tärkeä osa esiopetusta. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat esiopetuksen opettajan johdolla lasta ohjaavat muut aikuiset sekä lapsi ja hänen huoltajansa. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua, kehitystä ja oppimista. Huoltajilta ja aiemmasta varhaiskasvatuksesta saadut tiedot ovat tärkeitä perustietoja arvioinnin pohjalla (keskustelut, tiedonsiirtolomakkeet ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelmat).

Kuusamossa jokaiselle esiopetuksen lapselle laaditaan henkilökohtainen oppimissuunnitelma. Toimenpiteet lapselle annetuista tukitoimista kirjataan Wilmaan, jossa niiden toteutumista myös arvioidaan ja seurataan. Tarvittaessa lapselle laaditaan Wilmaan pedagogisia asiakirjoja (pedagoginen arvio, tehostetun tuen oppimissuunnitelma, pedagoginen selvitys, HOJKS), joita myös arvioidaan ja seurataan. Mikäli esiopetusyksikkö vaihtuu kesken lukuvuoden, toimitetaan lapsesta laadittu oppimissuunnitelma (ja muut mahdolliset asiakirjat) uuteen yksikköön. Esiopetuksen opettajilla on myös mahdollista keskenään keskustella oppimisen kannalta olennaisista asioista. Keväällä lapsesta käydään huoltajien kanssa arviointikeskustelu. Keskustelussa tarkastellaan esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä kirjataan suunnitelman arviointi- ja tiedonsiirto-osuus (oppimissuunnitelman liite 2).

Esiopetuksessa lapsille annetaan säännöllisesti kannustavaa ja rohkaisevaa palautetta. Lapsella tulee olla myös mahdollisuus itsearviointiin (esim. itsearviointi-lomake). Lukuvuoden päättyessä lapsille annetaan osallistumistodistus. Kuusamossa on käytössä kaupungin yhteinen esiopetuksen todistus. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute (esim. palautekyselyt, esiopetuskeskustelut, lasten havainnointi ja arkikeskustelut) otetaan toiminnan kehittämisessä huomioon.

Lasten itsearviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi piirtämällä tai kirjoittamalla

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi (esim. kehityskeskustelut ja toiminnan arviointilomake) on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Oheiseen kuvioon (kuvio 6) on koottu vuodenajoittain esiopetuksen arviointiin liittyviä seikkoja.

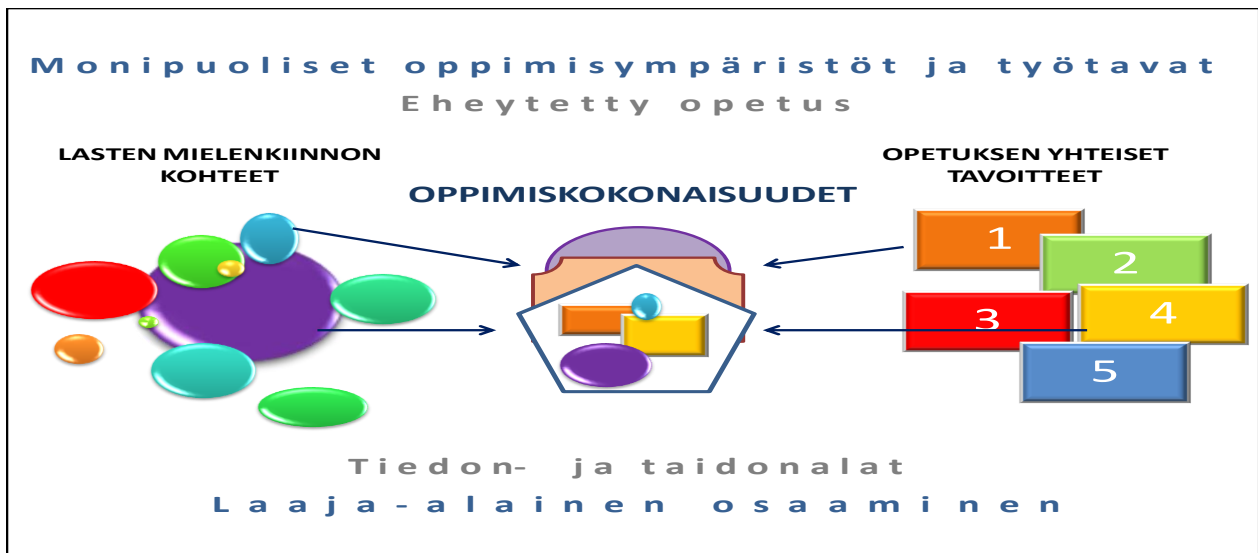

Kuvio 6. Arvioinnin vuodenajat

*Eskarilainen totesi touhujensa lomassa:
"Jos kerta työn alottaa, ni eikö se oo sama tehä kunnolla!"*

3.3 Esiopetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimisen alueet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimisen alueista. Oppimisen alueiden toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Eri alueiden tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla. Kuviossa 7 kuvataan oppimisen alueiden muodostaminen.

Kuvio 7. Oppimisen alueiden (=oppimiskokonaisuuksien) muodostaminen
(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014: 31)

Lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon oppimissuunnitelmaa laadittaessa: oppimissuunnitelmassa on lapsen osuus, jossa kartoitetaan lapsen kiinnostuksen kohteita ja toiveita esiopetukselle. Lapsen mielenkiinnon kohteita pohditaan oppimissuunnitelmaa laadittaessa myös huoltajan ja esiopetuksen opettajan näkökulmasta. Lisäksi yksittäisten lasten ja lapsiryhmän toiminnan, etenkin leikin, havainnointi antaa henkilöstölle tietoa lasten mielenkiinnon kohteista. Lasten näkökulmasta ajankohtaisten asioiden seuraaminen, esimerkiksi lasten kulttuuriin liittyen, antaa kasvattajille vinkkejä, mikä voisi kiinnostaa lapsia. Esiopetuksen oppimisen alueet koostuvat viidestä alueesta (kuvio 8).

Kuvio 8. Esiopetuksen oppimisen alueet

Esiopetuksen tavoitteet ja sisällöt on kuvattu tässä luvussa oppimisen alueittain. Lukujen alkuun on kirjattu esiopetuksen yhteiset tavoitteet ja sisällöt Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014: 31–38) mukaisesti. Lukujen lopussa oppimisen alueet on jaettu yksityiskohtaisempiin sisältöihin sekä tuotu niihin paikallinen näkökulma.

Paikallinen luonto ja sen arvostus ovat kuusamolaisille tärkeitä. Kuvassa esioppilaan ottama luontokuva.

Säännöllinen ulkoilu on tärkeä osa esiopetusta. Ulos voidaan mennä vaikkapa taiteilemaan.

3.3.1 Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, käsitöiden, kuvataiteellisen sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014: 31)

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014: 31)

Musiikki

- Laulu yhdessä ja yksin (soolo - tutti)
- Soittaminen: rytmii- ja kehosoititmet sekä muut soititmet (esim. kantele, kitara ja piano)
- Musiikin ja äänien kuunteleminen ja tuottaminen
- Eri musiikkityyleihin tutustuminen
 - esim. klassinen musiikki, lastenlaulut ja perinnelaulut
- Integrointi muihin aineisiin
 - esim. musiikkiliikunta, musiikkimaalaus ja tarinoiden elävöittäminen
- Musiikin rakenteeseen tutustuminen
 - rytmi, tempo, melodia ja kesto
- Konserttikäynnit, solistivierailut tms. mahdollisuuksien mukaan

*"Vuosi mukanaan toi,
monet hetket iloiset:
syksyn, talven, kevään ja kesän,
leikit parhaat ja muistot suloiset."*

(Laulu: Hauska matka eskariin)

Käsityöt

- Askartelu: leikkaus ja liimaus
- Pehmeät ja kovat materiaalit
 - esim. massa, pahvi, kangas, puu, lanka, metalli, paperi ja luonnonmateriaalit
- Tekstiilityö
 - esim. ompelukuvat, pujottelu, painanta, solmut, sormivirkkaus sekä lanka- ja kangastyöt
- Tekninen työ
 - esim. naulaaminen, sahaaminen, poraaminen ja hiominen
- Käsityöperinteeseen ja -kulttuuriin tutustuminen
- Pitkäkestoisen projektityön toteuttaminen

Eskarilaisten tekemiä puutöitä

Kuvataide

Piirtäminen

- esim. lyijykynä, puuvärit, tussit, vahavärit ja hiili

Maalaaminen

- esim. vesivärit, sormivärit ja pullovärit

Rakentelu:

- esim. rakennussarjat, puu, pahvi, kankaat, huonekalut sekä luonnonmateriaaleista hiekka, savi ja lumi

Kuvallinen kerronta ja mielikuvat (esim. taideteokset)

Värit ja muodot sekä valo ja varjo

Median hyödyntäminen

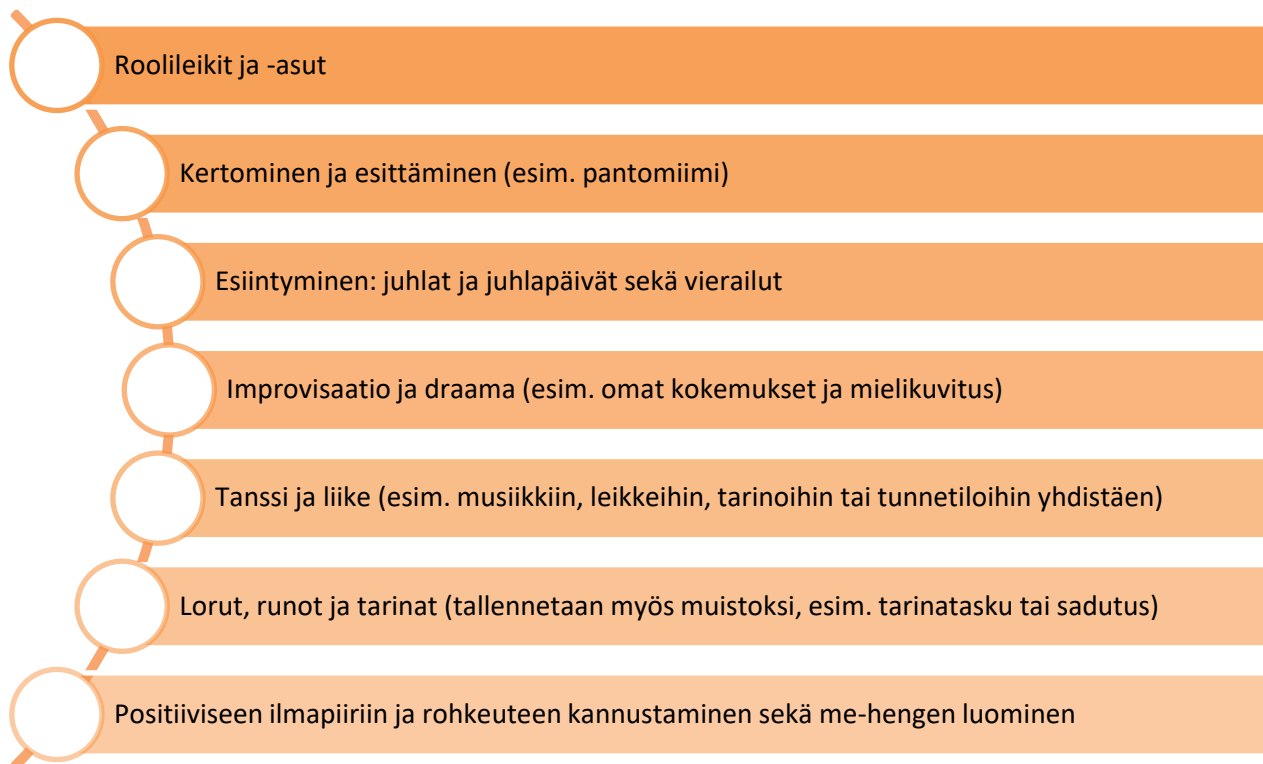
- esim. kuvat, kirjat, lehdet, tietokoneet ja tablet-laitteet

Vierailut, näyttelyt tai taidekuvat

Eskariryhmän yhdessä toteuttama vesiaiheinen kuvataidetyö

Suullinen ja kehollinen ilmaisu

3.3.2 Kielten rikas maailma

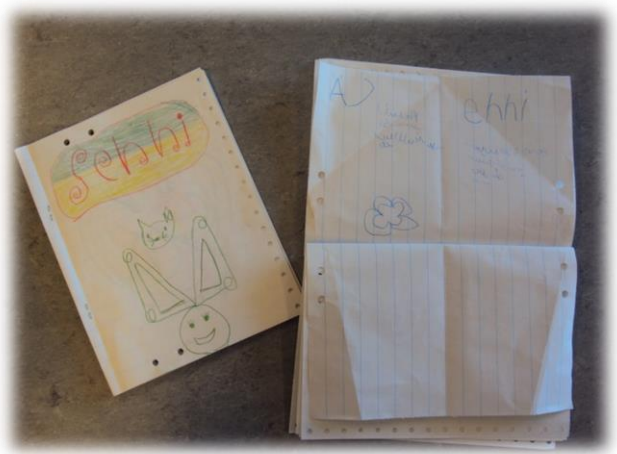
Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisen ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erialaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintätekniologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014: 32)

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014: 33)

Puhe ja ilmaisu

- Erilaiset tekstit: runot, lorut, riimit, hokemat, sadut, tarinat, tietotekstit, sadutus, digitarinat jne.
- Arkikeskustelut ja opetuskeskustelut sekä fakta ja fiktio
- Äänne-, tavu- ja sanaleikit
- Kuvalukutaito ja monilukutaito
- Näytelmät, nukketeatteri ja pantomiimi
- Roolileikki ja omaehtoinen leikki
- Murresanat kielen rikastuttajana, vieraskieliset laulut ja leikit sekä viittomat

Esiopetuksessa tutustutaan kirjaimiin ja äänneisiin sekä tuotetaan erilaisia tekstejä

Lapset miettivät V:llä alkavia sanoja.

Eräs poika viittasi ja sanoi:

"Vatulointi."

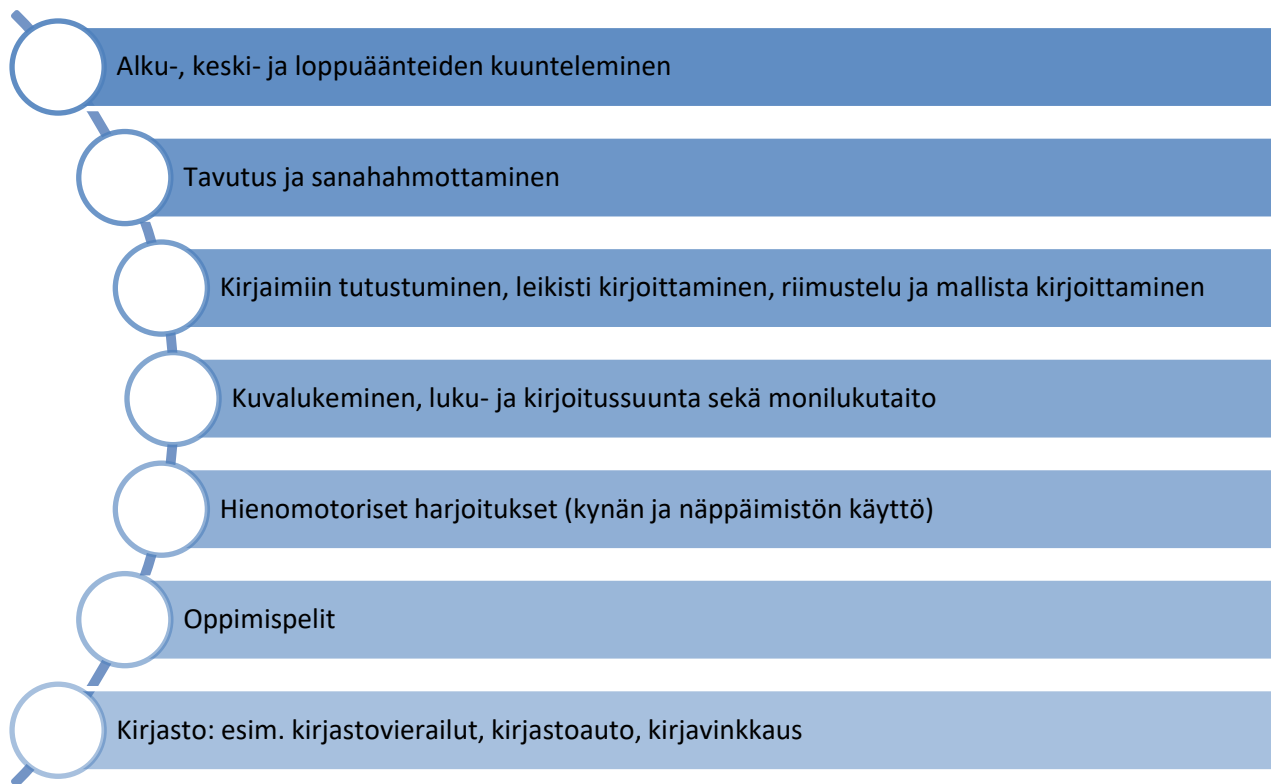
Opettaja kysyi:

"Tiedätkö, mitä se tarkoittaa?"

Poika vastasi:

"Jappastaan, että laitetaanko rahkaa sinne vai tänne."

Luku- ja kirjoitusvalmiudet

*Opettaja kysyi lapselta: "Mihin Aune ja vene päättyy?"
Lapsi vastasi: "Rannalle!"*

3.3.3 Minä ja meidän yhteisömmme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään **historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten** näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014: 34)

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

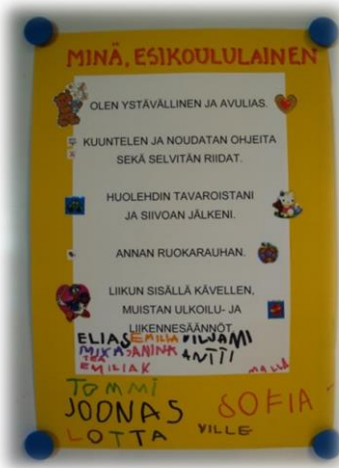
Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylelle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014: 34)

Historia

- Lähiympäristön historialliseen henkilöön, kohteeseen tai tapahtumaan tutustuminen (esim. kotiseutumuseo)
- Muuhun lapsia kiinnostavaan historialliseen tapahtumaan, henkilöön, kulttuuriin tai kulttuuriperintöön tutustuminen myös mahdollista
- Juhlaperinteiden ja liputuspäivien huomioiminen
- Kertomukset sekä perinneleikit ja -laulut

Yhteiskunta

- Lähiyhteisön tai yhteiskunnan ajankohtaisista asioista keskusteleminen
- Mediaan tutustuminen ja median tuottaminen leikinomaisesti
- Mediatarjonnan sisällön ja todenmukaisuuden pohdiskelu
- YK:n lasten oikeuksiin tutustuminen
- Ryhmän sääntöjen laatiminen ja kehittäminen lasten kanssa
- Osallistumis- ja vaikuttamiskokemusten mahdollistaminen

Yhdessä sovitut säännöt

Paikallisia vierailukohteita: koulumuseo ja Pyhän Ristin kirkko

Eettinen kasvatus

- Lasten ohjaaminen tunteiden tunnistamiseen ja säätelyyn sekä ristiriitojen ratkaisuun rakentavasti
- Lasten ohjaaminen tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen toimintaan ja ajatteluun
- Lasten ohjaaminen ystävällisyyteen ja vastuullisuuteen sekä kohteliaisuuteen ja hyvien tapojen noudattamiseen
- Ystävyyden, toisen kunnioittamisen, ilon ja pelon aiheiden, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyvien oletusten sekä oikean ja väärän pohdiskelu
- Roolileikit, sadut ja kertomukset
- Erilaisten materiaalien tai mallien hyödyntäminen (esim. tunnekortit, vertaissovittelumenetelmä MiniVerso / Verso)

Katsomuskasvatus

- Lapsiryhmässä läsnä oleviin uskontoihin ja katsomuksiin tutustuminen
- Uskonnolliset tai katsomukselliset juhlat
- Ajankohtaiset tapahtumat tai vierailut (esim. pyhäkoulut, kinkarit tai kirkkovierailut)
- Lasten ohjaaminen kunnioittamaan ja ymmärtämään erilaisia katsomuksellisia perinteitä, tapoja ja käsityksiä
- Erilaisten elämäkysymysten pohdiskelu yhdessä toisten kanssa

3.3.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Eriyisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja päättelämällä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014: 35)

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

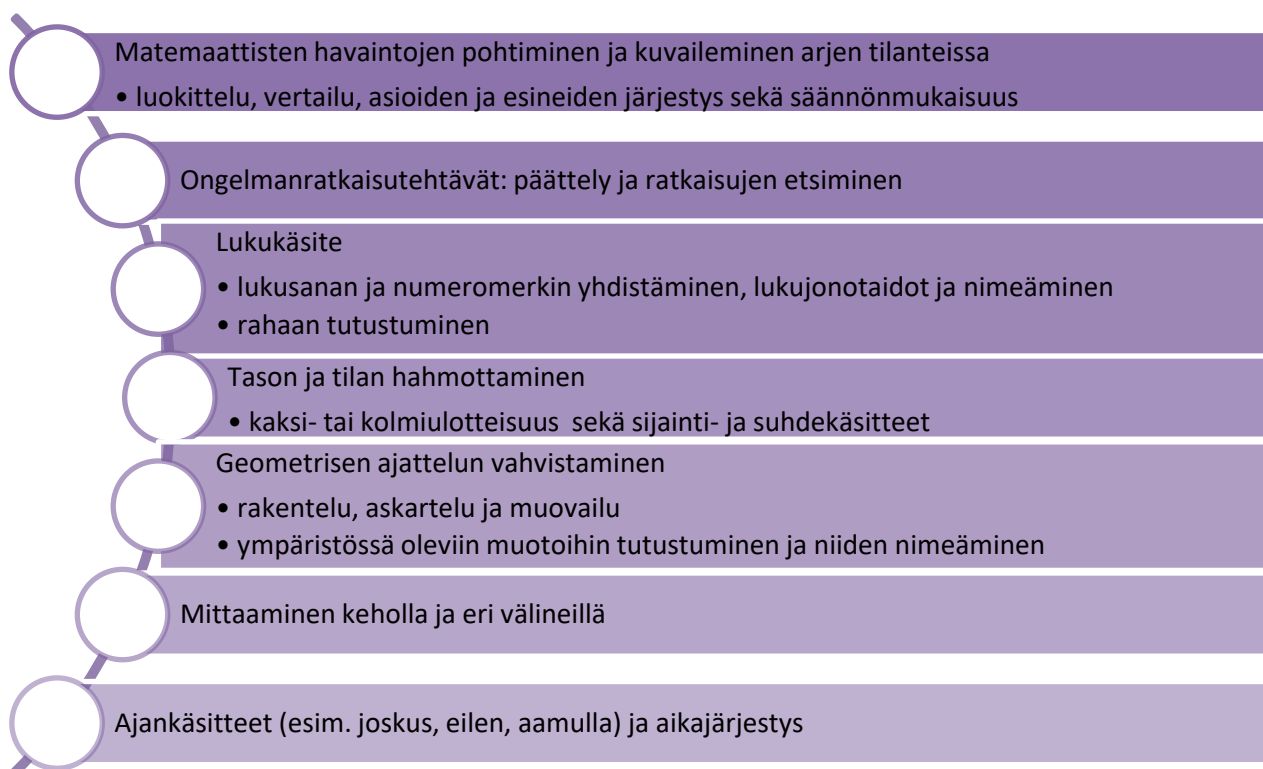
Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

(Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014: 36)

Matematiikka

*Eskarissa puhuttiin rahan käytöstä ja ostamisesta.
Eskarilainen pohdiskeli asiaa näin:
"Eikö niin ope, että ku me ostetaan kaupasta tavaraa,
ni ne rahat mennee Sauli Niinistölle?"*

Ympäristökasvatus

- Luontokokemukset ja tutustuminen omaan lähiympäristöön
 - kasvit, eläimet, metsä ja luonnon ilmiöt
- Paikallisen luonnon rikkaus sekä sen mahdollisuudet ja arvostaminen
- Havainnot ympäristöstä ja havaintotietojen luokittelun harjoittelu
- Luontoon liittyvien käsitteiden käyttäminen ja päätelmien tekeminen sekä syy-seuraussuhteiden pohtiminen
- Tiedon hankinnan harjoittelu
- Pohja kestäväälle elämäntavalle
 - luonnonsuojelu, kierrätys sekä ympäristöstä ja viihtyisyydestä huolehtiminen

Kuusamon talvi mahdollistaa veden olomuotojen tutkimisen pakkassäässä sekä touhut lumella ja jäällä

Kuusamossa suositaan paikallisia retkikohteita: kuvassa eskarilaiset husky-ajelulla

Kasvun ihmeitä ja kasvattamisen iloa

Teknologia

Arjessa esiintyvien teknologisten ratkaisujen havainnointi sekä ominaisuuksien ja toimivuuden pohdinta

Teknologiaan tutustuminen keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen

Lasten ohjaaminen ymmärtämään, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa

3.3.5 Kasvan, liikun ja kehityn

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014: 37)

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014: 37)

Esiopetuksessa liikutaan ohjatusti ja omaehtoisesti. Ulkoliikuntaa harrastetaan vuodenaikojen mukaan.

Liikunta

- Liikunnan ilo ja leikinomaisuus sekä monipuolisuus ja säännöllisyys
- Liikunnan avulla oppiminen sekä liikkumisen rohkeuden ja uskalluksen kehittyminen
- Yhdessä toimimisen taidot (esim. viestit, pelit ja kilpailut)
- Oman kehon hahmottaminen ja kehonhallinta (suhteessa tilaan, aikaan ja voimaan)
- Ohjattu liikkuminen ja omaehtoinen päivittäinen liikkuminen
- Mahdollisuus osallistumiseen ja onnistumiseen
- Yhteistyö kodin kanssa (esim. lasten rohkaiseminen liikkumaan vapaa-ajalla ja liikunnalliset perheillat)

- Motoriset perustaidot
 - tasapainotaidot (pysähtymistä ja harhauttamista sisältävät leikit sekä taitoradat)
 - liikkumistaidot (kieriminen, kiipeäminen, juoksu ja hyppelyt)
 - välineen käsittelytaidot (työntäminen, vetäminen, heittäminen ja kiinniotto)
- Hienomotoriset taidot: sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävät pelit ja leikit, käsityöt ja kuvataide
- Perusliikuntamuodot: palloilu, hiihto, luistelu, uinti jne.
- Eri liikuntalajeihin tutustuminen: pihasuunnistus, seikkailuliikunta, pesäpallo jne.
- Rentoutuminen ja lepo
- Luonto ja sen monipuoliset mahdollisuudet vuodenaikojen mukaan
- Paikalliset retkeilykohteet ja luontoliikunta
 - esim. pyöräily- ja metsäretket, lintutornit sekä liikenne- ja leikkipuistot

Ruoka ja kuluttajuus

- Ruokailutilanteiden ilmapiiri ja viihtyvyys
- Hyvät ruokailutavat ja ruuan arvostaminen
- Terveellinen, varhaiskasvatuksen ruokailusuositusten mukainen ruoka
- Suomalainen ruoka- ja tapakulttuuri, lähiruoka (esim. kala ja riista)
- Johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin tutustuminen
- Lapsiin kohdistuva mainonta
- Kohtuullisen kuluttamisen merkityksen pohdinta

Tyttö ja poika juttelivat ruokalassa. Tyttö kertoi: "Mää saan aamulla herkkuja ja mää saan illalla herkkuja. Mulle ostetaan melkein kaikki, mitä mää haluan." Poika tuumasi huokaisten: "Voiko jollaki olla niin hyvä elämä?"

Mummi oli ostanut eskaripojalle farkut kirpputorilta. Pojalla ei ollut ennen ollut farkkuja. Eskarin työntekijä kysyi: "Miltä nyt tuntuu?" Poika vastasi: "Olo on kuin toimitusjohtajalla!"

Hyvinvointi ja terveys

- Liikunta ja lepo
- Hyvät ihmissuhteet
- Kaveruus ja toisten huomioonottaminen sekä tunteiden tunnistaminen ja hallinta
- Hygienia ja siihen liittyvät perustaidot (esim. käsien pesu)
- Fyysinen terveys ja mielen hyvinvointi (esim. pohditaan terveyttä sekä sairauksia ja niiden syitä)
- Makeisvapaan esiopetuksen periaate
- Turvallinen liikkuminen eri ympäristöissä

Yhdessä kaverin kanssa – hyvän mielen maisemissa

Turvallisuus

- Oikeus turvalliseen elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen
- Fyysisten ja psyykkisten vaaratilanteiden havainnointi ja pohdiskelu
- Lasten rohkaisu hakemaan aikuisen apua
- Liikenteessä liikkumisen säännöt
- Ikäkaudelle turvallisen tieto- ja viestintäteknologian harjoittelu
- Turvallisuuden tunteen tukeminen, avun pyytämisen ja hankkimisen valmiudet sekä toimiminen turvallisesti tavallisimmissa arkitilanteissa
- Toimintaohjeet ja -mallit
 - esim. MiniVerso / Verso-vertaissovittelumenetelmä, Lapset puheeksi -menetelmä, yksikkökohtaiset pelastus- ja turvallisuussuunnitelmat, kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmat ja koulukuljetuksien pelisäännöt

3.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kuusamossa eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten esiopetus järjestetään muun esiopetuksen yhteydessä tai esi- ja perusopetuksen yhteisissä valmistavan opetuksen ryhmissä (ns. valoluokissa). Maahanmuuttajalasten esiopetuksen keskeiset periaatteet ja tavoitteet löytyvät Kuusamon kaupungin kotouttamisohjelmasta (Kuusamon kaupungin kotouttamisohjelma 2018-2019). Lasten kotoutumista ja hyvinvoinnin edistämistä kehitetään kotouttamisohjelman mukaisesti.

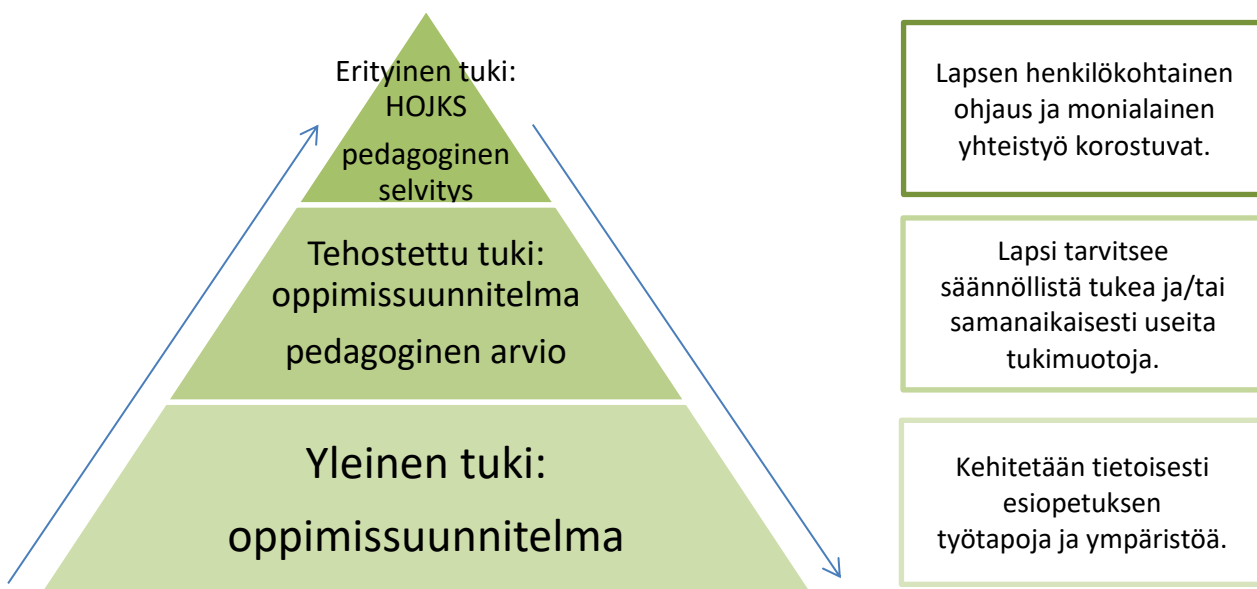
Eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten tilanteeseen perehdytään yksilöllisesti ennakkoon tai esiopetuksen alkuvaiheessa. Tarvittaessa esiopetuksen alkuvaiheessa pidetään huoltajien kanssa aloituskeskustelu. Esiopetuksen oppimissuunnitelmaa laadittaessa sovitaan, miten tuetaan lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin säilymistä sekä Suomen kielen ja kulttuurin oppimista. Myös arviointikeskusteluissa kiinnitetään huomiota näihin samoihin seikkoihin. Lapsen Suomen kielen kehitystä tuetaan arjen vuorovaikutustilanteissa, joissa esiopetuksen henkilöstö ja toiset lapset toimivat kielen oppimisen mallina. Suomi toisena kielenä -opetusta toteutetaan paikallisen S2-opetuksen mallin mukaisesti (S2-opetus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa 2018). Huoltajien kanssa tehdään aktiivista yhteistyötä ja heitä tiedotetaan riittävästi esiopetuksen toimintaperiaatteista ja tavoitteista. Tarvittaessa käytetään tulkki- ja käännöspalveluita.

4 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

4.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Kolmiportainen tuki

Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki (ks. kuvio 9). Lähtökohtana tuen järjestämiseen ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa ja pitkäjänteisesti suunniteltua. Tuen suunnittelusta ja antamisesta vastaa esiopetuksen opettaja. Lisäksi mahdollinen muu kasvatushenkilöstö osallistuu tuen suunnitteluun ja antamiseen. Tarvittaessa esiopetuksen henkilöstö konsultoi erityisopettajaa tai muita tahoja. Tehostetussa ja erityisessä tuessa erityisopettajan rooli on keskeinen.

Kuvio 9: kolmiportainen tuki

Tuen järjestämisessä kiinnitetään huomiota ennaltaehkäisyyn ja tuen tarpeen varhaiseen tunnistamiseen. Käytännössä näiden toteutuminen mahdollistuu seuraavien toimien avulla:

- aktiivinen ja avoin yhteistyö huoltajien kanssa
- yhteistyö aiemman varhaiskasvatuksen kanssa
- lapsen henkilökohtainen oppimissuunnitelma ja sen arviointi
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan rooli tiedon siirtymisessä ja tuen suunnittelussa
- yhteistyö eri tahojen kanssa (esim. neuvola, perheneuvola, lapsiperheiden sosiaalityö ja terapeutit)
- Lapset puheeksi -menetelmä
- erityisvarhaiskasvatuksen työryhmä: varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteinen työryhmä, jonka tehtävänä on kehittää varhaiserityiskasvatusta linjaamalla käytäntöjä, ohjaamalla ja tukemalla henkilöstöä sekä jakamalla uutta tietoa ja toimintavinkkejä
- neuvolatyöryhmä: monialainen verkosto, jossa suunnitellaan, arvioidaan ja seurataan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukea

Tiedonsiirto

Nivelvaiheissa kiinnitetään erityistä huomiota tiedonsiirtoon. Esiopetuksen ensimmäisessä nivelvaiheessa (aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen) varhaiskasvatuksessa aiemmin olleista lapsista siirtyy esiopetukseen tiedonsiirtolomake ja varhaiskasvatussuunnitelma, joita hyödynnetään esiopetuksessa. Tarvittaessa käydään varhaiskasvatuksen erityisopettajan järjestämiä tiedonsiirtopalavereita.

Keväällä, esiopetuksen toisen nivelvaiheen (esiopetuksesta alkuopetukseen) lähestyessä, kiinnitetään jälleen huomiota tiedonsiirtoon. Kevään esiopetuskeskusteluissa huoltajat ja esiopetuksen opettaja arvioivat kulunutta esiopetusvuotta ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Esiopetuksen opettaja toimittaa oppimissuunnitelman liitteen 2 (arviointi ja tiedonsiirto) tulevan koulun erityisopettajalle, joka puolestaan toimittaa asiakirjat tulevalle luokanopettajalle. Kyseinen oppimissuunnitelman liite toimii näin ollen myös tiedonsiirtolomakkeena. Lapselle mahdollisesti kirjatut tukitoimet ja pedagogiset asiakirjat siirtyvät kouluun Wilma-järjestelmän välityksellä.

Esi- ja alkuopetuksen henkilöstö tekee keskenään yhteistyötä myös tiedonsiirtoon liittyen. Varsinkin pienillä kouluilla tiedonsiirto on luontevaa toteuttaa lapsen parissa tiiviisti työskentelevien tahojen kesken. Lisäksi kevätlukukauden aikana koulujen erityisopettajat tekevät yhteistyötä esiopetuksen opettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa (esim. erityisopettajan havainnointikäynnit esiopetusryhmissä tai tiedonsiirtokeskustelut esiopetuksen opettajan tai erityisopettajan kesken). Tarvittaessa käydään varhaiskasvatuksen erityisopettajan järjestämiä tiedonsiirtopalavereita, joissa huoltajien lisäksi mukana voi olla lapsen tuen kannalta keskeisiä tahoja.

Hallinnollisesti tukeen liittyvistä päätöksistä vastaa tapauskohtaisesti esiopetuksen johtaja (esiopeustuspäiväkodin johtaja / koulun rehtori), varhaiskasvatuksen johtaja, yhtenäisen peruskoulun rehtori tai kasvatus- ja sivistystoimen toimialajohtaja. Oppilashuollon palveluiden (esim. terveydenhoitaja, kuraattori ja psykologi) ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä yksikkökohtaisten oppilashuoltosuunnitelmien mukaisesti ja lisäksi tarpeen vaatiessa.

4.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsella on tuen tarvetta. Yhteistyötä tehdään säännöllisesti esim. päivittäisten tapaamisten, puheluiden ja Wilman välityksellä (viestit ja tuntimerkinnot). Huoltajat osallistuvat oppimissuunnitelman laadintaan esiopetuskeskusteluiden merkeissä syksyisin ja keväisin sekä tarvittaessa useammin. Oppimissuunnitelmassa on lapsen oma osuus, johon kirjataan lapsen ajatuksia ja toiveita esiopetukselle. Lapsi itse osallistuu yhteistyöhön omien edellytystensä mukaisesti ja tilanteen vaatimalla tavalla.

Esiopetushenkilöstö tiedottaa huoltajia lasta koskevan tiedon käsittelystä (esim. asiakirjojen siirtyminen perusopetukseen ja asiakirjojen arkistointi) sekä tuen tasoista ja tukimuodoista. Tiivis yhteistyö huoltajien kanssa auttaa luomaan lapselle onnistuneen esiopetusvuoden.

4.3 Yleinen tuki

Kuusamossa pyritään mahdollisuuksien mukaan huomioimaan lasten yksilöllisiä erityispiirteitä jo esiopetusryhmiä muodostettaessa. Ryhmäkokoja säätelemällä tai joustavilla esiopetusjärjestelyillä voidaan tukea yksilöllisen esiopetuksen toteutumista.

Havainnointi ja arviointi läpi koko esiopetusvuoden ovat esiopetuksen opettajan työvälineitä yksittäisen lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen seuraamisessa. Jokaiselle lapselle laaditaan esiopetuksen oppimissuunnitelma, joka koostuu havainnoinnista, tavoitteista, toimenpiteistä sekä arvioinnista. Oppimissuunnitelma laaditaan yhdessä huoltajien kanssa. Tarvittaessa yhteistyötä lapsen asioissa tehdään huoltajien luvalla myös aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa sekä mahdollisten terapeuttien, kuntoutusohjaajien tai muiden tahojen kanssa. Lasten oppimissuunnitelmien pohjalta on mahdollista laatia ryhmän oppimissuunnitelma, johon kootaan koko lapsiryhmää koskevia tavoitteita ja toimenpiteitä. Sekä lapsen että ryhmän oppimissuunnitelman laatimisesta vastaa esiopetuksen opettaja.

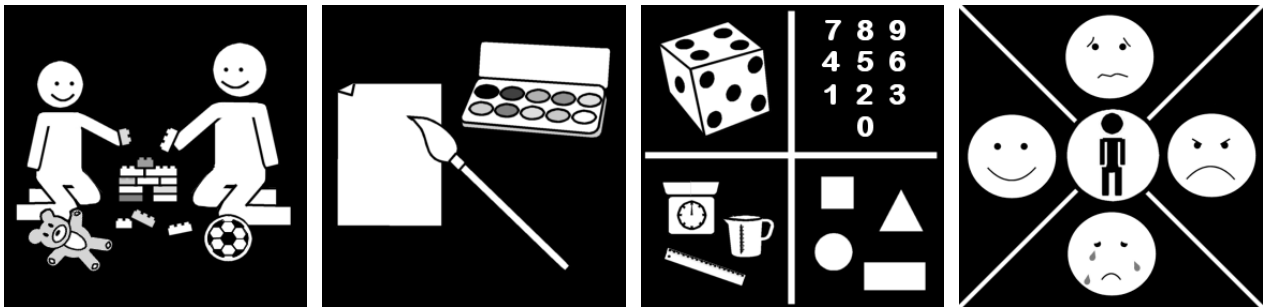
Esiopetuksen opettajien ja puheterapeuttien työvälineeksi on laadittu kielellisten valmiuksien arviointilomake (ns. LuKi-seula), jonka tarkoituksena on kartoittaa lapsen kielellisiä valmiuksia ja ennaltaehkäistä lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen vaikeuksia. Kartoitus tehdään esiopetusvuoden alussa ja tarvittaessa uudestaan kevätlukukaudella. LuKi-seula sisältää ryhmä- ja yksilötehtäviä, jotka pääsääntöisesti ohjaa lapsen esiopetuksen opettaja ja / tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja / tai koulun erityisopettaja tekevät havainnointikäyntejä ryhmiin esiopetuksen alettua. Esiopetusvuoden aikana erityisopettaja ja esiopetuksen opettaja pohtivat yhdessä mm. tuen tarpeita ja tukitoimia sekä lasten valmiuksia koulun aloitusta ajatellen. Esiopetuksen opettaja voi konsultoida tarvittaessa erityisopettajaa muutoinkin.

Yleisen tuen tukimuotoja ovat:

- Apuvälineet (esim. kuvat, istuintyyny, tiimalasi, kynätuki)
- Avustajapalvelut (henkilökohtainen, ryhmäkohtainen, väliaikainen)
- Erityispedagoginen ohjaus (esim. erityisopetus tai erityisopettajan konsultaatio)
- Eriyttäminen (esim. ajan, tavoitteiden tai sisällön suhteen)
- Esiopetuksen kertaaminen
- Joustavat ryhmittelyt (esim. pienryhmätoiminta)

- Kommunikointitavat (esim. kuvat, tukiviittomat tai mallintaminen)
- Laajennettu varhaiskasvatus
- Lapsenohjaus (esim. aikuisen lisätty tuki ja ohjaus)
- Lapset puheeksi -menetelmä
- Ohjaus- ja tukipalvelut (esim. toiminta-, fysio- tai puheterapia)
- Opetusmenetelmät ja työskentelytavat (esim. kili-kerho tai vuorovaikutusleikki)
- Oppilashuollon tuki (esim. terveydenhoitajan tai kuraattorin tuki)
- Oppimisympäristön muokkaus (esim. työskentelypaikan rajaaminen tai strukturointi)

Kuvia käytetään oppimisen ja toiminnanohjauksen tukena, esim. päiväjärjestyksessä

4.4 Tehostettu tuki

Esiopetuksen opettaja havainnoi lasta ja suunnittelee lapselle tavoitteita ja tukitoimia yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteet ja tukitoimet kirjataan oppimissuunnitelmaan sekä Wilman toimenpide-korteille. Niitä arvioidaan ja seurataan saman kortin avulla. Tarvittaessa esiopetuksen opettaja laatii Wilmaan pedagogisen arvion, jossa arvioidaan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kokonaistilannetta sekä mahdollisen tehostetun tuen tarvetta. Esiopetuksen opettaja voi konsultoida myös varhaiskasvatuksen erityisopettajaa tai muita asiantuntijoita.

Pedagoginen arvio käsitellään yksittäistä lasta koskevassa tapaamisessa. Käsitelyn perusteella päätetään, siirtykö lapsi tehostettuun tukeen vai jatkaako yleisellä tuella. Tapaamiseen osallistuvat lapsen huoltajat, esiopetuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja huoltajien luvalla mahdolliset muut asiantuntijat. Tehostettuun tukeen siirtyvän lapsen oppimissuunnitelma laaditaan Wilmaan ja sen kirjaamisesta vastaa esiopetuksen opettaja. Tehostetun tuen oppimissuunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan esiopetusvuoden aikana.

Tehostettu tuki voi myös päättyä esiopetuksen aikana. Tällöin yksittäistä lasta koskevassa tapaamisessa käydään läpi pedagoginen arvio ja mikäli tehostetulle tuelle ei ole enää tarvetta, siirtyy lapsi yleisen tuen piiriin.

Tehostetun tuen tukimuodot ovat samoja kuin yleisen tuen tukimuodot (lueteltu yllä luvussa 4.3).

4.5 Erityinen tuki

Esiopetuksen erityisopetuksen järjestelyistä vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä erityisopetuksen koordinaattorin kanssa. Erityisen tuen tarve arvioidaan monialaisesti yksittäistä lasta koskevissa tapaamisissa.

Esiopetuksessa erityistä tukea annetaan Kirkkokedon koulun tuetussa pienluokassa ja esiopetuksen yleisen tuen ryhmissä. Erityisopetuksesta vastaa esiopetuksen opettaja yhdessä erityisopettajan kanssa.

Eriyisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vammaan, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Esiopetuksen alettua opettaja laatii Wilmaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS).

Eriyisen tuen tarve saattaa alkaa myös esiopetusvuoden aikana: tällöin tuen tarve käsitellään opetushallituksen antamien määräysten ja ohjeiden (2010:27) mukaisesti. Esiopetuksen opettaja laatii Wilmaan pedagogisen selvityksen yhteistyössä huoltajien kanssa. Esiopetuksen opettaja voi konsultoida erityisopettajaa tai muita asiantuntijoita. Mikäli lapselle tehdään päätös erityisestä tuesta, hänelle kirjataan Wilmaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Kirjaamisesta vastaa esiopetuksen opettaja yhteistyössä erityisopettajan kanssa. Eriyisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Eriyiseen tukeen liittyvistä päätöksistä vastaa kasvatus- ja sivistystoimen toimialajohtaja.

Eriyisen tuen tukimuodot määräytyvät pitkälti lapsen esiopetuspaikan (pienluokka tai yleisen tuen ryhmä) mukaan. Tukimuodot on lueteltu yllä (yleisen tuen tukimuodot, luku 4.3).

Pidennetty oppivelvollisuus

Lapsen oppivelvollisuutta voidaan pidentää 11 vuoteen, jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella kestää yhden tai kaksi vuotta.

Mikäli lapsi saa lausunnon pidennetystä oppivelvollisuudesta, toimitetaan lausunto kasvatus- ja sivistystoimialan toimialajohtajalle. Erityisopetuksen koordinaattori valmistelee erityisen tuen esityksen, jonka pohjalta toimialajohtaja tekee päätöksen. Pidennetyn oppivelvollisuuden lapsi aloittaa esiopetuksen koulun tuetussa pienluokassa tai esiopetuksen yleisen tuen ryhmässä.

Pidennetyn oppivelvollisuuden saaneen lapsen kohdalla varhaiskasvatuksen erityisopettaja, erityisopetuksen koordinaattori ja lapsen huoltajat ovat tiiviisti yhteistyössä jo ennen esiopetuksen alkua. Esiopetuspaikka ja tukijärjestelyt mietitään yksilöllisesti, lähtökohtana lapsen tarpeet.

Perusopetuksen poikkeava aloittamisajankohta

Lapsella on oikeus aloittaa perusopetus vuotta säädettyä aikaisemmin, jos lapsella psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella on edellytykset suoriutua opiskelusta. Opetuksen järjestäjä voi myös mainittujen selvitysten perusteella antaa lapselle luvan aloittaa perusopetus vuotta säädettyä myöhemmin. Päätökset varhentamisesta ja myöhentämisestä tekee yhtenäisen peruskoulun rehtori.

4.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Huoltajia tiedotetaan tarpeen mukaan perusopetuslaissa säädetyistä tukimuodoista. Yhteistyötä tehdään lapsikohtaisesti huoltajien, esiopetuksen opettajan ja monialaisen verkoston kesken. Verkostossa on tapauskohtaisesti mukana esimerkiksi erityisopettaja, puheterapeutti, toimintaterapeutti, terveydenhoitaja, kuntoutusohjaaja tai kuraattori.

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on haasteita oppimisessa, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia.

Osa-aikainen erityisopetus suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan tapauskohtaisesti yhteistyössä huoltajien, esiopetuksen opettajan ja erityisopettajan kanssa. Esiopetuksessa osa-aikaisesta erityisopetuksesta vastaavat erityisopettajat yhteistyössä esiopetuksen opettajan kanssa.

Palvelut ja apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja apuvälineet kaikilla tuen tasoilla. Tarkoituksena on turvata kasvun, kehityksen ja oppimisen perusedellytykset, vuorovaikutus, osallisuus ja esteettömyys kaikissa oppimisympäristöissä. Ohessa mahdollisia palveluita ja apuvälineitä:

- tukiviittomat ja kuvat
- tulkkaus (Monetra Oy Tulkkipalvelu)
- avustaja
- erityiset apuvälineet
- oppimis- ja ohjauskeskusten palvelut

Palveluiden ja apuvälineiden käyttö suunnitellaan yhdessä huoltajien ja lapsen asioissa työskentelevien henkilöiden kesken. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa ja erityistä tukea saavan lapsen pedagogisessa selvityksessä. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan tehostetun tuen oppimissuunnitelmassa ja HOJKS:ssa. Hankintaan liittyvistä päätöksistä vastaa varhaiskasvatuksen johtaja yhdessä esiopetuksen johtajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa tai rehtori yhdessä erityisopettajan kanssa. Tarvittaessa konsultoidaan vammaisten lasten kotihoidon ohjaajaa.

5 Oppilashuolto

5.1 Oppilashuollon tavoitteet ja toteuttaminen kolmella tasolla

Oppilashuollon tavoitteena on edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä sekä koko lapsiryhmän hyvinvointia. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Oppilashuoltoa toteutetaan ennaltaehkäisevänä koko esiopetusyhteisöä tukevana oppilashuoltona: ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista ja turvallisuudesta on esiopetuksen henkilökunnalla. Esiopetuksessa oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä neuvolapalvelut (terveydenhoitaja ja neuvolatyöryhmä).

Keskeistä oppilashuollossa on monialainen oppilashuollon yhteistyö. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajien kanssa. Yhteistyötä tehdään eri tahojen kanssa tilanteen mukaan: yhteistyöhön voi osallistua huoltajien ja esiopetuksen työntekijän lisäksi esim. varhaiskasvatuksen tai perusopetuksen henkilöstöä, esiopetuksen johtaja (esiopetuspäiväkodin johtaja tai koulun johtaja / rehtori), erityisopettaja, terveydenhoitaja, kuraattori tai psykologi.

Kuusamon kaupungin Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan (2015) on kirjattu oppilashuoltoa koskevat linjaukset ja periaatteet. Hyvinvointisuunnitelma, paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma sekä yksikkökohtaiset oppilashuoltosuunnitelmat ohjaavat yhdessä oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta.

Oppilashuoltoa toteutetaan kolmella tasolla:

1. **Oppilashuollon ohjausryhmä** vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Monialaiseen ryhmään kuuluu edustajia seuraavilta tahoilta: esiopetus, perusopetus, toinen aste, terveydenhoito, sosiaalityö ja kuraattorit. Ohjausryhmä ohjaa ja valvoo oppilaitostarkastusten toteutumista (tarkastukset kolmen vuoden välein).
2. **Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä** vastaa esi- ja perusopetuksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Ryhmä koostuu yksikkökohtaisesti esi- ja perusopetuksen edustajista sekä muista jäsenistä (esim. kuraattori ja terveydenhoitaja, tarvittaessa ryhmään kutsutaan myös muita tahoja, kuten sosiaalityöntekijä). Ryhmän keskeinen tehtävä on edistää yhteisön turvallisuutta ja hyvinvointia. Kullakin yksikkökohtaisella oppilashuoltoryhmällä on omat oppilashuoltosuunnitelmansa.
3. Lapsella on oikeus myös **yksilökohtaiseen oppilashuoltoon**: tällöin tarkastelun alla on yksittäinen lapsi ja hänen hyvinvointinsa. Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina huoltajan suostumukseen sekä huoltajan ja lapsen osallisuuden huomioimiseen. Yksittäistä lasta koskeva asiantuntijaryhmä kootaan tarvittaessa tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoa se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palvelujen edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan.

5.2 Yksikkökohtaiset oppilashuoltosuunnitelmat

Kuusamossa esiopetuksen yksikkökohtaiset oppilashuoltosuunnitelmat laaditaan kouluittain yhdessä perusopetuksen kanssa. Esiopetuksen edustajina näissä oppilashuoltoryhmissä toimii yksikkökohtaisesti joko varhaiskasvatuksen erityisopettaja, esiopetuksen johtaja tai esiopetuksen opettaja. Oppilashuollon sisällöt ja käytännön toimet on kuvattu yksikkökohtaisissa oppilashuoltosuunnitelmissa. Niistä löytyvät myös viittaukset paikallisiin ohjeistuksiin (kuten koulukuljetuksen pelisäännöt, suunnitelma lapsen suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa). Ohessa yksikkökohtaisten suunnitelmien perusrakenne:

Yksikkökohtaisten oppilashuoltosuunnitelmien rakenne Kuusamossa:

1. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut

2. Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat

3. Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen

4. Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa

5. Oppilashuollon toteuttaminen ja seuraaminen

6. Perehdyttäminen ja tiedottaminen

5.3 Muita esiopetuksen oppilashuollon paikallisia käytänteitä

Jokaisella esiopetuspäiväkodilla on oma yksikkökohtainen turvallisuuskansio, johon on koottu turvallisuuteen liittyviä asiakirjoja, ohjeistuksia ja lomakkeita (esim. poikkeavat tilanteet varhaiskasvatuksessa).

Kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen kiinnitetään erityistä huomiota: esiopetuspäiväkohteissa on käytössä malli kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen. Mallin mukaisesti esiopetusryhmissä laaditaan syksyisin ryhmäkohtaiset, konkreettiset suunnitelmat kiusaamisen ehkäisemiseksi. Kiusaamisen ehkäisyssä ja puuttumisessa hyödynnetään vertaissovittelun (MiniVerson) periaatteita.

Kuusamossa käytössä oleva Lapset puheeksi -menetelmä edistää lasten ja perheiden hyvinvointia (menetelmästä kerrottu tarkemmin luvussa 2.3).

Sivukylien esiopetuksessa toimitaan koulun käytänteiden mukaisesti.

Esiopetuksen asiakirjoja ja lomakkeita

Asiakirjat

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014)
Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma / Varhaiskasvatus (2014)
Kuusamon kaupungin kotouttamissuunnitelma (2018-2019)
Kuusamon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma (2017)
Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma (2015)
Lääkehoitosuunnitelma varhaiskasvatuksessa (2018)
S2-opetus Kuusamon varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa (2018)

Lomakkeet

Avustamisen tarpeen kartoitus
Esiopetuksen aloituskeskustelu / monikulttuuriset lapset
Esiopetuksen esitietolomake
Esiopetuksen oppimissuunnitelma (yleinen tuki)

- Kansilehti: henkilötiedot ja allekirjoitukset sekä lapsen ja huoltajan osuudet
- Liite 1: havainnot, tavoitteet & toimenpiteet
- Liite 2: arviointi & tiedonsiirto
- Liite 3: ryhmän oppimissuunnitelma

Esiopetuksen pedagogiset asiakirjat Wilmassa

1. Pedagoginen arvio
2. Oppimissuunnitelma (tehostettu tuki)
3. Pedagoginen selvitys
4. HOJKS

Todistus esiopetuksesta

ESIOPS-työryhmän jäsenet

Airisniemi Katja, esiopetuksen opettaja
Granroth Merja, esiopetuksen opettaja
Jaakkola Asta, esiopetuksen opettaja
Jormakka Enni, esiopetuksen opettaja
Määttä Elina, luokanopettaja
Nevala Sanna, esiopetuksen opettaja
Oikarainen Raija, esiopetuksen opettaja
Pesonen Susanna, esiopetuksen johtaja
Ronkainen Päivi, esiopetuksen opettaja
Salmivaara Kaija, esiopetuksen opettaja
Suorajärvi Soile, varhaiskasvatuksen erityisopettaja

Valokuvat: Granroth Merja, Jormakka Enni, Pesonen Susanna

Päivitys: kevät 2019

Pesonen Susanna, varhaiskasvatuksen aluejohtaja
Suorajärvi Soile, varhaiskasvatuksen erityisopettaja
Esiopetuksen henkilöstö